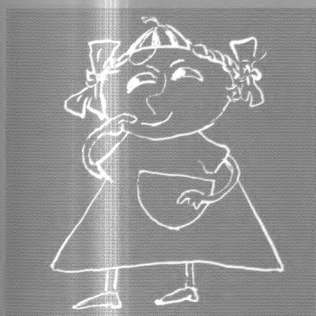

Вихователь-МЕТОДИСТ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

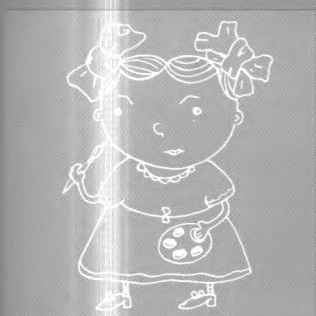

ЩОМІСЯЧНИЙ
СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ
ЖУРНАЛ

ЗНАЙОМЕ НЕВІДОМЕ
ПОКОЛІННЯ

Як створити розвивальне
предметне середовище

Ранній розвиток:
потреби соціуму чи
батьківські амбіції

Моніторинг майстерності
педагогів, яких атестують

№10

ЖОВТЕНЬ

2018

20 MCFR
Освіта
ПОКІВ

pedrada.com.ua

говоримо про важливе

4 **Наталія Гавриш** **Знайоме невідоме покоління, або Хто ти, малюку?**

Серед проблем дошкільної освіти, що весь час перебувають у полі зору науковців і практиків, найбільше занепокоєння викликають проблеми раннього дитинства. Яка наразі склалася ситуація у трикутнику «діти — батьки — педагоги» і чому необхідно модернізувати змістовно-процесуальні аспекти роботи груп раннього віку, дізнайтеся зі статті

11 **формуємо розвивальне середовище**

11 **Розвивальне предметне середовище: завдання вихователя**

Діти протягом дня у груповій кімнаті активно діють і спілкуються. Вихователь через розвивальне предметне середовище має задовольняти інтереси кожної дитини, забезпечувати вільний вибір діяльності, соціалізацію тощо. Скористайтеся порадами, як це зробити ефективно

скачайте пам'ятку
на emetodyst.mcfr.ua

12 **Любов Лохвицька** **Розвивальне предметне середовище: чим наповнити осередки**

інформаційний стенд

21 **Іграшки-монстри — мода проти психічного здоров'я дитини**

Наближаються зимові свята — час подарунків. Подумайте про наслідки, перш ніж задовольнити дитяче прохання й купити модну ляльку. Адже улюблена іграшка — образ, із яким дитина ідентифікує себе. Про що вона думатиме, бавлячись іграшкою-монстром? Психологи попереджають, що такі іграшки негативно впливають на психіку та поведінку дитини

22 **Проводимо пальчикові ігри** Рекомендації для батьків та педагогів

скачайте пам'ятку
на emetodyst.mcfr.ua

спілкування з батьками

23 **Олена Половіна** **Ранній розвиток дитини: потреба соціуму чи батьківські амбіції?**

Візьміть на озброєння в роботі з батьками: аргументи щодо значення формування емоційної компетентності для розвитку особистості; методи формування емоційного інтелекту

31 **10 заборон для дорослих** пам'ятка

скачайте пам'ятку
на emetodyst.mcfr.ua

32 **Ірина Біла** **Уроки батьківства — шлях до ефективної сімейної взаємодії**

Молоді батьки часто не усвідомлюють усієї відповідальності та обов'язків батьківства, не володіють комплексом необхідних компетенцій, стають заручниками власних проблем у вихованні дітей та сімейних стосунках. Як навчити батьків гармонійно взаємодіяти з дитиною, читайте у статті

скачайте вправи
для тренінгів
на emetodyst.mcfr.ua

СПІЛКУЄМОСЯ З БАТЬКАМИ

Візьміть на озброєння в роботі з батьками

- Аргументи щодо значення формування емоційної компетентності для розвитку особистості
- Методи формування емоційного інтелекту

Олена Половіна,
доцент кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка,
канд. пед. наук

Ранній розвиток дитини: потреба соціуму чи батьківські амбіції?

Мрія кожної людини — досягти успіху. Мрія батьків — успіхи дітей. Більшість батьків вважають, що гарантією успіху є інтелект. Це спричинило справжнісінький бум запитів на замовлення освітніх послуг щодо раннього інтелектуального розвитку дитини. Батьки прагнуть з пелюшок навчити дитину читати, писати, володіти іноземною мовою, оскільки вважають, що так закладуть основу її подальшого успішного розвитку. Проте у гонитві за інтелектуальними здобутками дитини вони нехтують емоційною складовою власних з нею взаємин. Відтак не отримують від дітей очікуваних розуміння, підтримки, співчуття, турботи, щирої любові...

Як же нівелювати резонанс між інтелектуальними надбаннями, що накопичувалися у дитини з раннього віку, і почуттєвими стосунками, які прагнуть отримати батьки?

Що таке емоційний інтелект

Аналіз життя людей XXI століття свідчить: що інтенсивніше розвиваються технології, то гірше люди «вміють жити». На думку науковців, однією з причин такої тенденції є те, що свого часу дітей не навчили:

- долати гнів,
- виявляти співчуття,
- контролювати прагнення.

Йдеться про несформованість однієї з найвагоміших складових життєвої компетентності — емоційної. Показником сформованості емоційної компетентності є **емоційний інтелект (EQ)**.

Емоційний інтелект — це здатність усвідомлювати свої почуття й емоції, проявляти їх, керувати ними. Рівень сформованості емоційного інтелекту вказує на здатність позитивної або негативної міжособистісної взаємодії.

Передумови

Біологічними передумовами емоційного інтелекту науковці вважають:

- рівень емоційного інтелекту батьків,
- правопівкульний тип мислення,
- властивості темпераменту.

Соціальними передумовами розвитку емоційного інтелекту є:

- синтонія — емоційна реакція оточення на дії дитини;
- рівень розвитку самосвідомості;
- рівень освіти батьків та матеріальне благополуччя родини;
- емоційно-позитивні стосунки між батьками;
- андрогінність — самоконтроль і витримка у дівчаток, емпатія і ніжні почуття у хлопчиків;
- локус контролю;
- релігійність.

Структура

Структуру емоційного інтелекту науковці розглядають порізно. Розглянемо два основних підходи до визначення складових емоційного інтелекту.

Складові емоційного інтелекту на основі діяльнісного підходу

(за P. Salovey, J. D. Mayer):

- *точність оцінки та вираження емоції* — здатність виявляти власні емоції та визначати емоції інших людей за допомогою вербальних та невербальних ознак;
- *розуміння емоцій* — здатність визначати джерело емоцій, розпізнавати зв'язок між емоціями і словами, інтерпретувати значення емоцій, прогнозувати їх подальший розвиток;
- *управління емоціями* — уміння враховувати емоції у прийнятті рішень та побудові моделі поведінки, адекватно виявляти власні емоції та реагувати на емоції інших людей, уникати негативного емоційного впливу з боку інших;
- *використання емоцій у розумовій діяльності* — здатність привласнювати або навпаки відкидати певні знання — критичне мислення

Складові емоційного інтелекту на основі особистісних якостей

(за R. Bar-On):

- *самопізнання* — усвідомлення своїх емоцій, упевненість у собі, самоповага, самореалізація, незалежність;
- *навички міжособистісного спілкування* — емпатія, соціальна відповідальність, взаєморозуміння;
- *адаптаційні здібності* — уміння розв'язувати проблеми, реально оцінювати ситуацію, пристосовуватися до нових умов;
- *управління стресовими ситуаціями* — стресостійкість, контроль за імпульсивними спалахами;
- *домінування позитивного настрою* — відчуття щастя, оптимізм

Характеристики емоційного інтелекту виявляються у соціальній взаємодії **системою емоційних ставлень** — внутрішніх і зовнішніх. Саме вони забезпечують розвиток найбільш значимих для успішної людини якостей особистості.

Які чинники сприяють успішності особистості, а які їй перешкоджають

Трактують поняття «емоційний інтелект» науковці неоднозначно. Проте всі вони відзначають хибність твердження про залежність успіху особистості від рівня розвитку інтелекту (IQ). Натомість підтверджують зумовленість успішності високим рівнем розвитку емоційного інтелекту (EQ).

Американський психолог Деніел Гоулман (англ. *Daniel Goleman*) простежив життєвий шлях 95 студентів Гарварда. Він з'ясував, що чоловіки середнього віку, які отримували найвищі оцінки на екзаменах в університеті, досягли меншого успіху в кар'єрі, ніж їх менш обдаровані однолітки. Крім того, вони незадоволені життям, стосунками у сім'ї та з друзями. Аналогічні дані були отримані під час дослідження за участю 81 кращого учня середніх шкіл у штаті Іллінойс. Так було встановлено, що **коефіцієнт розумового розвитку не впливає на успішність у житті**.

Аналіз освітнього простору у системах соціальної взаємодії «діти-батьки», «діти-педагоги», «батьки-педагоги» свідчить, що формування емоційно-ціннісної сфери особистості в них у кращому випадку лише декларується. А реальний стан освітньої практики зумовлений запитами батьків на розвиток академічних здібностей дитини та інтелектуальної сфери особистості. Дорослі не усвідомлюють, що **наслідками такої деформації є емоційна глухота**. Вона проявляється у сучасному суспільстві значним збільшенням міжособистісних конфліктів, депресії, жорстокості, насильства.

Негативні механізми «раннього» розвитку

За нейрофізіологічними законами розвитку мозку енергетичний потенціал для певного вікового періоду обмежений. Саме тому, якщо ми витрачаємо енергію на несвоєчасний розвиток будь-якої психічної функції, виникає дефіцит там, куди ця енергія мала бути спрямована. Тож якщо дорослий спонукає дитину виконувати певне інтелектуальне завдання, то, природно, її мозок буде його виконувати. Але мозок розв'язуватиме це завдання за рахунок тих структур психіки, розвиток яких зумовлений віковими потребами. Таку компенсацію у дитини раннього та дошкільного віку негативно ілюструє навантаження на когнітивну сферу. Раннє навчання читання, письма, математики **поглинає енергію емоцій**. Це призводить до розладу емоційної сфери, а відтак — до порушення програм соматичного розвитку. Зовні ці порушення можуть проявлятися відтерміновано — у молодшому шкільному або підлітковому віці, а можуть призвести до прояву певних дисфункцій, хворобливих симптомів у період раннього дитинства.

Історія знає чимало прикладів стимулювання раннього розвитку дитини за рахунок інтелектуального навантаження, яке призвело у більш дорослому віці до негативних, а іноді летальних наслідків. Згадаймо Ніку Турбіну, Пашу Конопльова, Сергія Резніченка та ін.

Ніка Турбіна

Ніка Турбіна — чудо-дитина, чиї вірші вразили весь світ, до «зрілих років» так і не дожила. Писати вірші почала з чотирьох років. У дев'ять років видала першу збірку, яку переклали на 12 мов. У 12-річному віці отримала престижну нагороду «Золотий лев» під час поетичного фестивалю у Венеції. Знімалася в «Плейбої», спробувала запустити телепроект про самовбивць-невдах. Вживала алкоголь. Кілька разів намагалася вчинити самогубство. У 27 років Ніка зірвалася з підвіконня — невідомо, випадково чи навмисно...

Паша Конопльов

Паша Конопльов уже у три роки умів читати і виконував подумки складні обчислення. У п'ять — освоїв гру на піаніно, а у вісім — упорався з фізикою! У 15 років юний геній уже був зарахований до столичного вузу, а у 18 вступив до аспірантури. Але блискучого майбутнього не вийшло... Феноменальні здібності спричинили не менш феноменальні навантаження, які у прямому розумінні звели юнака з розуму. У 29 років він помер у психіатричній клініці.

Сергій Резніченко

У два роки Сергій Резніченко навчився рахувати, у три — читати, у чотири — писати. У сім років подужав «Війну і мир» і вивчив таблицю Менделєєва. У школу Сергій вирушив одразу в другий клас, потім перестрибнув у четвертий, а в 15 років вступив до інституту. Він блискуче говорив на декількох мовах і часто знав більше викладачів. Стосунки з однокласниками та однокурсниками у Сергія не склалися ніколи. На третьому курсі Резніченко кинув навчання. Він грав на Інтернет-біржі та вліз у борги. Одного разу вночі він скворідкою розбив вікно в коридорі гуртожитку і стрибнув вниз...

Роль батьків
у зрощуванні
«вундеркіндів»

Соціальна ситуація часто провокує дорослих нехтувати законами розвитку психіки дитини. Проте це безкарно не минається. Вважає статистика психотерапевтів та психіатрів: 50% дітей, які потрапляють на прийом з проблемами соціального та емоційного розладу, — це діти, перевантажені з раннього віку енциклопедичною інформацією.

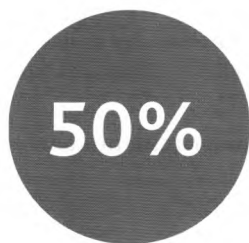
Логопеди простежили тенденцію збільшення вад мовлення у тих дітей, з якими займалися за системою раннього навчання читання. Часто до цього призводить ефект «суперництва мам» — якщо донька сусідки знає букви в два роки, то моя знатиме у півтора! Це суперництво зазвичай підігривається азартом довести «геніальність свого батьківства». За таких умов батьки втрачають здоровий глузд та ігнорують потреби і можливості дитини.

Зауважте, що ідеєю раннього розвитку переймаються, в основному, батьки, які не зуміли реалізуватися, не виправдали очікувань власних батьків. Вони вважають, що пізнавальні процеси розвиваються лише тоді, коли дитина сидить за столом і читає, рахує чи пише букви. Натомість розвиток пізнавальних процесів відбувається ефективно лише тоді, коли проходить непомітно для дитини, у звичному оточенні та за щоденних життєвих і побутових обставин.

Під час умивання та миття рук досліджуйте з дитиною властивості води, вимірюйте її витрати за допомогою умовної мірки, наприклад кухлика. Влаштуйте спостереження за кімнатною рослиною: як вона росте, що потрібно для її росту, як з'являється квітка тощо. Знаходьте відмінності між властивостями предметів, що оточують дитину: ковдра м'яка, тепла; рукавички шерстяні, колючі; вікно прозоре, гладеньке тощо. Навчайте дитину розпізнавати смаки різних продуктів — солоні, кислі, терпкі, гіркі тощо. Грайте в гру «Відгадай за смаком». **Чуттєво-сенсорний досвід**, набутий дитиною в ранньому віці, є підґрунтям її успішного інтелектуального розвитку.

Практика раннього інтелектуального розвитку має ефект «на-таскування» на результат. При цьому дитина залишається абсолютно дезадаптивною в побутових компетенціях. Порушується закон розвитку мислення: від наочно-дієвого до наочно-образного, а від нього — до абстрактно-логічного. Навчання трирічної дитини писати букви та цифри суперечить цьому універсальному закону.

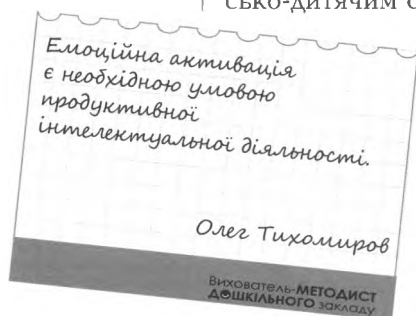
Також не можна передчасно віддавати дітей у школу. З точки зору нейрофізіології довільна увага та інші мозкові механізми, які дають змогу дитині успішно навчатися, формуються у сім років, тобто саме у цьому віці мозок дитини готовий до того, аби вона концентрувала увагу впродовж 45 хвилин. «Усьому свій час...» — цей геніальний вислів Екклезіаста яскраво ілюструє доцільність своєчасності. Випередження розвитку настільки ж шкідливе, як і його затримка.

дітей із соціально-емоційними
розладами — колишні
вундеркінди

Як змінити стереотипи щодо чинників успішності

Перекіс освітнього процесу в бік інтелектуального розвитку призводить до деформації емоційної сфери дошкільників. Крім того, дефіцит емоційного спілкування, притаманний сучасним батьківсько-дитячим стосункам, спричиняє емоційне вихолощення дитячої популяції. У закладах дошкільної освіти зростає чисельність дітей-циніків, які абсолютно індиферентні до проявів насильства, агресії, приниження. Така невтішна тенденція може призвести до незворотних деструктивних змін у суспільстві. Запобігти цьому може використання освітнього досвіду найрозвинутіших країн світу.

Освітня практика, зокрема Японії, США і Німеччини, свідчить, що основа повноцінного інтелектуального розвитку — це естетичний розвиток, а ще — пріоритетність розвитку емоційної сфери

у період раннього та дошкільного дитинства. Традиційно у вихованні дітей у цих країнах збагачують емоційний досвід та створюють умови для формування найрізноманітніших творчих дій.

США

Освітній проект BASIC та громадський рух «ART AND EDUCATION»:

- *Пріоритет:* мистецтво як базисна навчальна дисципліна, що забезпечує баланс між емоціями та інтелектом.
- *Ефект:* підвищення рівня інтелекту.
- *Факт:* американські вчені займають домінуюче положення в науковій сфері у світі.

Японія

Освітня система «ІРОРІТАЙ»:

- *Пріоритет:* розрізнення 240 кольорів, живопис тушшю Сумі-е *すいぼくが*.
- *Ефект:* розвиток образно-асоціативного типу мислення.
- *Факт:* японцям належать найвищі цифрові технології.

Німеччина

Освітні технології «MUNSTER» та «DUISBURG»:

- *Пріоритет:* музична діакомпозиція та церковне мистецтво.
- *Ефект:* розвиток організаційно-комунікативних умінь дітей.
- *Факт:* найвищий у світі рівень розвитку медичної сфери.

Наголосимо — показники творчих дій ідентичні показникам успішності:

- доповнення, зміни, варіації, перетворення, застосування відомого у нових ситуаціях, створення нових комбінацій зі знайомих елементів;
- самостійні пошуки, спроби ліпшого розв'язання завдань;
- знаходження нових, оригінальних прийомів розв'язання, самостійність, ініціатива;
- швидкість реакцій, винахідливість, орієнтування в нових умовах, гнучкість.

Тож на противагу стереотипу «успіх = ранній розвиток» можемо вивести актуальну для вітчизняної освіти формулу — «успіх = творчість».

Академічний розум не забезпечує готовність використувати всі потенційні можливості особистості й не готує до подолання життєвих негараздів. Існують чинники, важливіші за високий рівень академічних або професійних знань. Їх у психології позначають відносно новими поняттями — емоційний інтелект, емоційна компетентність, емоційна культура. Для власної долі велике значення має **емоційна обдарованість** — мегаздібність, яка й визначає рівень умінь досягати успіху. Емоційно обдаровані люди зазвичай задоволені й успішні. Вони вміють контролювати своє емоційне життя, що підвищує їхню власну продуктивність.

Випередження
розвитку
настільки ж
шкідливе,
як і його
затримка

Які є методи формування емоційного інтелекту

Емоційний інтелект розвивається в процесі життєдіяльності й набуття досвіду — в родині, через гру, живопис, мистецтво, літературу, самоспостереження і рефлексію. Для кожного має бути власний шлях. Важливо підібрати той метод, який є найдієвішим для певної особистості.

Методів формування емоційного інтелекту відомо багато. Найдієвішими для розвитку емоцій та емпатії у дошкільників є:

- *«тут і тепер»*, або *практика уважності* — це практика, яка ознайомлює дитину з можливостями її розуму та вчить повертати увагу у теперішній момент: усвідомлювати тілесні реакції, розпізнавати емоції, керувати своєю увагою;
- *різні арт-техніки* — навчають давати соціально прийнятний вихід агресії та іншим негативним почуттям, усвідомлювати думки і почуття, які зазвичай дитина пригнічує;
- *емоційний коучинг** — спілкування та взаємодія, за яких педагоги і батьки виявляють до дітей співчуття та емпатію, допомагають їм справитись із негативними почуттями, закладають основи для засвоєння цінностей та виховання духовності.
- *казкотерапія як напрям практичної психології* — за допомогою метафоричних ресурсів казки допомагає дітям розвивати самосвідомість і розбудовувати особистісну взаємодію з однолітками та дорослими.

Головним орієнтиром у формуванні емоційного інтелекту є зміна ставлення до світу та якісні позитивні зміни у стосунках із самим собою та іншими людьми.

Отже, варто популяризувати найліпший світовий освітній досвід і впроваджувати його в практику суспільного і сімейного дошкільного виховання. Слід **підвищувати рівень педагогічної куль-**

* Вперше поняття «емоційний коучинг» ввів доктор Джон Готтман, автор книги «Емоційний інтелект дитини. Практичний посібник для батьків». — Прим. ред.

тури батьків, їхню мотивацію на позитивну емоційну взаємодію з дітьми. При цьому важливо стимулювати емоційний відгук батьків на інформацію педагога під час тренінгів, консультацій, педагогічних практик тощо. Необхідно занурювати їх у різні емоційні стани, моделювати ситуації відсутності емоційної взаємодії у стосунках з дітьми, аналізувати наслідки негативно забарвленого емоційного ставлення батьків до дітей тощо. Це дасть змогу педагогам зламати старі стереотипи й створити оптимальні умови для гармонійного розвитку дошкільників.

ЦЕ ВАЖЛИВО ЗНАТИ!

Емоційна розумність — характеристика, яка віддзеркалює міру доступності людині змісту переживань, зацікавленість ними та міру емоційного включення у створення образу Я.

Емоційне самоусвідомлення — здатність розпізнавати і розуміти власні емоції. Люди з емоційним самоусвідомленням бачать взаємозв'язок між почуттями і вчинками. Вони здатні визначити свої сильні сторони і свої межі, відкриті для нової інформації і досвіду.

Емоційна компетентність — набір знань, вмінь та навичок, які дозволяють адекватно діяти на основі емоційної обробки інформації. Сприяє швидкому аналізу емоціогенних ситуацій, виступає умовою успішності людини у всіх сферах життя.

Емоційне мислення (за Генріхом Майєром) — переважання або домінування під час пізнавальних процесів почуттєвого сприймання об'єкту або явища; емоційне мислення характеризується пріоритетністю потреби почуття і волі.

Емоційна грамотність — система здібностей і життєвих умінь, що передбачає доцільне та обгрунтоване виявлення і висловлення власних емоцій та справедливі оціночні судження

щодо констатації емоційного стану іншої особистості.

Емоційна глухота — нездатність відчувати, відсутність реакції на емоційний стан іншої особистості; пригнічення емоцій, що розвивається у дитини внаслідок байдужості близьких людей.

Локус контролю (лат. *locus* — місце) — суб'єктивне сприйняття локалізації причин поведінки чи керівного початку у себе чи інших. Локус контролю оцінюється на шкалі інтернальності-екстернальності від високо інтернального до високо екстернального.

Ранній розвиток — у контексті даної публікації трактується як штучна стимуляція, випередження та інтенсифікація розвитку психічних процесів дитини раннього віку. Термін, який часто некоректно вживають для означення штучного прискорення розвитку дитини раннього віку.

Педагогічне просвітництво — одна з традиційних форм взаємодії педагогів закладів освіти і батьків. Передбачає ознайомлення батьків з основами теоретичних знань та з новаторськими ідеями в галузі педагогіки і психології що сприяють поліпшенню дитячо-батьківських взаємин.

10 заборон для дорослих

шантажуйте дитину ніколи, навіть у «виховних» цілях. Недопустимі вислови на кшталт «поводься чемно, а то я ніколи тебе не любитиму», «не зробиш те-то, не отримаєш цього» тощо.

сваріть дитину за те, що вона не поділилася з кимось іграшкою. Свої речі дитина має право не давати, як власне, і дорослий.

підганяйте дитину в будь-яких діях, а попереджайте її заздалегідь про те, що плануєте, скажімо: «зараз прочитаємо книжку, а потім погуляємо на вулиці».

обманюйте дитину. Навіть, якщо вам здається, що це їй на користь.

принижуйте гідність дитини, не спілкуйтеся з нею зверхньо. Щоб дитина почула і відгукнулася, підійдіть до неї, присядьте до рівня її очей, усміхніться і лише потім попросіть щось зробити або не робити.

критикуйте дитину в її присутності, не ставте перед нею завищені вимоги. Оцінювати можна лише дії, але не саму дитину.

забороняйте дії, які безпечні для життя і здоров'я. Забороняючи щось, обов'язково поясніть дитині, чому це небезпечно.

пояснюйте правила поведінки під час інциденту — істерики, агресії, упертості тощо. У такі моменти просто пожалійте, а потім у спокійній обстановці з'ясуйте причину та обговоріть небажану поведінку.

підвищуйте голос на інших, зокрема й членів сім'ї, та не принижуйте їхню гідність. Пам'ятайте, що ваша поведінка і ставлення до інших — зразок для наслідування.

забороняйте дитині виявляти почуття. Вирази на кшталт «як тобі не соромно», «ти ж дорослий хлопчик, а плачеш, як маленький», «на тебе люди дивляться і сміються» недопустимі!